

Sygn. akt II PK 246/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 2 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Beata Gudowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Ministerstwa [...]

przeciwko Z. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Spółecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 marca 2010 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 6 kwietnia 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy w W. wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2009 r. oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 22 września 2008 r., którym zasądzono od Z. K. na rzecz Ministerstwa kwotę 30.462,48 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 25 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty.

Sąd odwoławczy zaakceptował podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, w której przyjęto, że pozwany był pracownikiem Ministerstwa od 1 lipca 2005 r. W dniu 8 września 2006 r. pracodawca wypowiedział pozwanemu stosunek pracy na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych. Pracownik odwołał się od wypowiedzenia do Sądu Pracy, żądając przywrócenia do pracy. Po rozwiązaniu stosunku pracy, w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 30 czerwca 2007 r., powód wypłacał pozwanemu świadczenie pieniężne na podstawie art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, które łącznie wyniosło 30.462, 48 zł. Wyrokiem z dnia 7 stycznia 2008 r. Sąd Pracy przywrócił Z. K. do pracy w Ministerstwie, stwierdzając iż wypowiedzenie było nieuzasadnione. Stosunek pracy między stronami został reaktywowany. Pismem z dnia 11 kwietnia 2008 r. powód wezwał pozwanego, na podstawie art. 410 k.c., do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 30.462, 48 zł. Pozwany odmówił zwrotu tej należności.

Według Sądu drugiej instancji, prawidłowo również Sąd Rejonowy uznał roszczenie powoda za uzasadnione. Sąd Okręgowy wskazał, że podstawa do wypłaty świadczenia pieniężnego w myśl art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych istniała do czasu uprawomocnienia się wyroku przywracającego Z. K. do pracy, zaś w momencie uprawomocnienia się tego orzeczenia odpadła, a zatem zaistniała przesłanka określona w art. 410 § 2 k.c. Pozwany jednak powinien liczyć się z obowiązkiem zwrotu wypłaconych świadczeń już od chwili, gdy wystąpił z powództwem o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne. Tym samym nie ma możliwości uwzględnienia jego zarzutu odnoszącego się do naruszenia art. 409 k.c. Nie można uznać również, iż spełnienie świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 13¹ ust. 1 ustawy o

pracownikach urzędów państwowych, w sytuacji nieobjętej zakresem normowania tego przepisu, a także przy przyjęciu, iż pozwany mógł podjąć pracę u innego pracodawcy, czyniło zadość zasadom współżycia społecznego w rozumieniu art. 411 pkt 2 k.c.

Pozwany wywiódł skargę kasacyjną od tego wyroku, opierając ją na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 409 k.c. w związku z art. 5 k.p. i art. 300 k.p. przez błędną wykładnię polegającą na wyrażeniu nietrafnego poglądu prawnego, zgodnie z którym powinnośc liczenia się z obowiązkiem zwrotu korzyści obejmuje zarówno sytuację, w której wzbogacony wie, że korzyść mu się nie należy, jak również sytuację, gdy wzbogacony subiektywnie jest przekonany o tym, że korzyść mu się należy, mimo że obiektywnie takie przekonanie nie jest uzasadnione, podczas gdy powinnośc liczenia się z obowiązkiem zwrotu jest kwestią wyłącznie świadomości wzbogaconego, niezależnie od tego, czy jego przekonanie jest obiektywnie uzasadnione;
- art. 409 k.c. w związku z art. 410 § 1 k.c., art. 5 k.p. i art. 300 k.p. przez błędną wykładnię polegającą na wyrażeniu nietrafnego poglądu prawnego, zgodnie z którym pracownik od momentu wystąpienia z powództwem o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne powinien liczyć się z obowiązkiem zwrotu świadczeń wypłaconych mu na podstawie art. 13¹ ust. 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, podczas gdy pracownik, który na mocy orzeczenia Sądu został przywrócony do pracy, nie może liczyć się z obowiązkiem zwrotu spełnionych świadczeń, zanim taki obowiązek powstał;
- art. 411 pkt 2 k.c. w związku z art. 5 k.p. i art. 300 k.p. przez błędną wykładnię polegającą na wyrażeniu nietrafnego poglądu prawnego, iż wypłacone pracownikowi urzędu państwowego świadczenia nie czynią zadość zasadom współżycia społecznego w sytuacji, gdy pracownik mógł podjąć pracę u innego pracodawcy chociażby na czas trwania postępowania sądowego, podczas gdy świadczenia, o których mowa w art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, mają charakter alimentacyjny, a zatem mają zapewnić urzędnikom mianowanym, z którymi

rozwiązano stosunek pracy, środki utrzymania w okresie poszukiwania nowej pracy.

Opierając skargę na takiej podstawie, skarżący wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (jednolity tekst: Dz. U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953 ze zm.), rozwiązanie stosunku pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym może nastąpić w drodze wypowiedzenia w razie likwidacji urzędu lub jego reorganizacji, jeżeli nie jest możliwe przeniesienie urzędnika państwowego mianowanego na inne stanowisko w tym samym urzędzie. Przepis art. 13¹ ust. 1 tej ustawy stanowi, że w razie rozwiązania stosunku pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym, z przyczyn określonych w art. 13 ust. 1 pkt 2, w okresie między ustaniem zatrudnienia w likwidowanym lub reorganizowanym urzędzie a podjęciem pracy lub działalności gospodarczej, urzędnikowi temu przysługuje świadczenie pieniężne ze środków budżetu państwa, przez okres nie dłuższy niż sześć miesięcy, obliczane jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy. Świadczenie to nie przysługuje urzędnikowi państwowemu, który nabył prawo do emerytury. Z art. 13¹ ust. 1 wynika, że przesłanką nabycia przez pracownika prawa do świadczenia pieniężnego jest rozwiązanie stosunku pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym z powodu likwidacji urzędu lub jego reorganizacji. Już literalna wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że wystarczy samo rozwiązanie stosunku motywowane takim względem. Nie ma znaczenia to, czy rozwiązanie to jest uzasadnione, czy nieuzasadnione lub wadliwe z innej przyczyny. Decydujące znaczenie ma fakt rozwiązania stosunku pracy uzasadniony przez pracodawcę powodem wskazanym w art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy.

Nie budzi wątpliwości, że pozwanemu wypowiedziano w dniu 8 września 2006 r. stosunek pracy na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 13 grudnia 1996 r., I PKN

41/96 (OSNP 1997 nr 15, poz. 268), kardynalną regułą prawa pracy jest możliwość wzruszenia skutków prawnych wadliwego wypowiedzenia, tj. wypowiedzenia nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy o wypowiedaniu umów o pracę, wyłącznie na drodze sądowej, uruchamianej przez odwołanie się pracownika do sądu rejonowego - sądu pracy (art. 44 i 45 k.p.), w kodeksowym terminie prawa materialnego 7 dni od dnia doręczenia mu pisma wypowiadającego umowę o pracę (art. 264 § 1 k.p.). Oznacza to, że wadliwe wypowiedzenie jest czynnością prawną zaskarżalną, niekiedy określaną jako względnie bezskuteczna, ale nie jest działaniem bezskutecznym samoistnie, ponieważ bez jego zaskarżenia w kodeksowym terminie do sądu pracy, także wadliwe wypowiedzenie doprowadza do skutecznego rozwiązania stosunku pracy z upływem okresu wypowiedzenia (zob. również wyroki Sądu Najwyższego z: 7 marca 1997 r., I PKN 33/97, OSNP 1997 nr 22 poz. 431; 17 listopada 1997 r., I PKN 351/97, OSNP 1998 nr 17, poz. 501; 16 maja 1997 r., I PKN 170/97, OSNP 1998 nr 8, poz. 239). Oznacza to, że wypowiedzenie dokonane pozwanemu, niezależnie od tego, iż kwestionował on jego zasadność, odwołując się do Sądu Pracy, doprowadziło do rozwiązania stosunku pracy z upływem okresu wypowiedzenia. Od tej chwili istniała zatem podstawa do wypłaty świadczenia, o którym mowa w art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych.

Bezsporne jest, że Z. K. został przywrócony do pracy w Ministerstwie wyrokiem Sądu Pracy. Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że konstytutywny charakter tego orzeczenia wyraża się w tym, że doprowadza ono do powstania stosunku pracy, jaki istniał przed zakwestionowanym rozwiązaniem stosunku pracy (por. uzasadnienie mającej moc zasady prawnej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1975 r., V PZP 12/75 – OSNC 1976 nr 9, poz. 187, czy uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r., I PK 490/02 – OSNP 2004 nr 20, poz. 353). Skoro zaś dochodzi do reaktywacji uprzednio istniejącego między stronami stosunku pracy, to nie można uznać, iż doszło do jego rozwiązania, spełnienie której to przesłanki uzasadnia wypłatę świadczenia po myśli art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Podstawa prawna świadczenia wypłaconego pozwanemu odpadła zatem z chwilą reaktywacji stosunku pracy na skutek orzeczenia Sądu.

Nienależne świadczenie jest w ujęciu Kodeksu cywilnego jednym z wypadków bezpodstawnego wzbogacenia. Świadczenie jest nienależne w sytuacjach określonych w art. 410 § 2 k.c., w tym także, jeżeli odpadła jego podstawa.

Świadczenie nienależne podlega zwrotowi (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.). Obowiązek zwrotu wygasa jednak wtedy, gdy ten, kto uzyskał nienależne świadczenie, zużył je lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu (art. 410 § 1 w związku z art. 409 k.c.). O zakresie zwrotu decyduje więc powinność przewidywania obowiązku zwrotu, a nie jak w sytuacji określonej w art. 408 k.c. - stan wiedzy wzbogaconego. „Powinność” oznacza zarówno sytuację, w której zobowiązany do zwrotu wiedział, że korzyść mu się nie należy, jak również sytuację, gdy co prawda był subiektywnie przekonany, iż korzyść mu się należy, lecz na podstawie okoliczności sprawy obiektywnie powinien się liczyć z możliwością obowiązku zwrotu (por. J. Pietrzykowski, w: Komentarz 1972, s. 966; K. Pietrzykowski, w: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I, 2008, s. 1190). Pracownik, wnosząc powództwo o przywrócenie do pracy, musi liczyć się z tym, że zostanie ono uwzględnione. Żądając zatem ochrony prawnej po dokonaniu wypowiedzenia stosunku pracy przez przywrócenie do pracy skarżący powinien był wiedzieć, że skuteczne zakwestionowanie oświadczenia woli pracodawcy doprowadzi do odpadnięcia podstawy do wypłaty świadczenia z art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Jak już bowiem wskazano, podstawą do wypłaty świadczenia jest rozwiązanie stosunku pracy, a zatem reaktywacja tego stosunku prawnego na skutek wyroku sądu musi spowodować odpadnięcie podstawy świadczenia, z czego skarżący powinien zdawać sobie sprawę. Takie stanowisko wpisuje się w dotychczasowy nurt orzecznictwa Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 26 czerwca 2006 r., II PK 330/05 (OSNP 2007 nr 13 – 14, poz. 188) stwierdził, iż pracownik, wnosząc pozew o przywrócenie do pracy, musi liczyć się z tym, że powództwo może zostać uwzględnione i wtedy odpadnie podstawa zapłaty odprawy z art. 8 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a odprawa wypłacona stanie się świadczeniem nienależnym, zaś w wyroku z dnia 3 października 2005 r., III PK 82/05 (OSNP 2006 nr 15 – 16, poz.

239) uznał, iż pracownik, który odwołał się od wypowiedzenia umowy o pracę, złożonego na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, kwestionując istnienie przyczyny wypowiedzenia, powinien liczyć się z obowiązkiem zwrotu odprawy z art. 8 tej ustawy.

Zarzuty skarżącego odnoszące się do naruszenia art. 409 k.c. uwzględnione być więc nie mogą.

Trafny jest natomiast zarzut dotyczący naruszenia art. 411 pkt 2 k.c., zgodnie z którym nie można żądać świadczenia jako nienależnego, jeżeli jego spełnienie czyni zadość zasadom współżycia społecznego. W judykaturze przyjęto, że przepis art. 411 pkt 2 k.c. ma zastosowanie w sytuacji gdy ten, kto spełnił świadczenie, nie był prawnie zobowiązany, lecz można mu przypisać moralny obowiązek wobec przyjmującego świadczenie; w takiej sytuacji spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2004 r., II PK 18/2004, OSNP 2005 nr 6, poz. 84). Jednocześnie o tym, czy świadczenie czyni zadość zasadom współżycia społecznego decyduje każdorazowo całokształt okoliczności konkretnego przypadku; czynią zadość zasadom współżycia społecznego zwłaszcza tzw. świadczenia quasi-alimentacyjne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2000 r., I PKN 537/99, OSNP 2001 nr 14, poz. 461).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, świadczenie przewidziane w art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych nie ma charakteru odszkodowawczego, lecz jest swoistym wynagrodzeniem gwarancyjnym, rodzajem zasiłku pozwalającego na pokrycie kosztów utrzymania pracownika (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 6 września 1991 r., I PZP 40/91, OSNCP 1992 nr 4, poz. 54). Pełni więc ono wyraźnie funkcję alimentacyjną. Jak wynika z art. 13¹ ust. 1 ustawy, świadczenie przysługuje pracownikowi w okresie między ustaniem zatrudnienia w likwidowanym lub reorganizowanym urzędzie a podjęciem pracy lub działalności gospodarczej. Prawo do tej należności nie jest uwarunkowane możliwością podjęcia zatrudnienia po rozwiązaniu stosunku pracy, wobec czego stanowisko Sądu Okręgowego, jakoby istnienie po stronie skarżącego możliwości podjęcia

pracy po ustaniu stosunku pracy łączącego go z powodem, wykluczało możliwość przyjęcia, że spełnienie świadczenia czyniło zadość zasadom współżycia społecznego, jest niezrozumiałe. Świadczenie to rekompensuje zwolnionemu z pracy urzędnikowi brak pracy i brak wynagrodzenia do czasu podjęcia nowej pracy lub działalności gospodarczej (ale nie dłużej niż przez 6 miesięcy). Nie ulega wątpliwości, że taki cel tego świadczenia pozostaje aktualny zarówno w przypadku pozostawania bez pracy na skutek wypowiedzenia, od którego pracownik nie odwołał się do sądu (bądź oddalono jego powództwo o przywrócenie do pracy), jak i pozostawania bez pracy w okresie od rozwiązania stosunku pracy do jego reaktywacji na skutek wyroku Sądu, z tym jednakże zastrzeżeniem, iż podobną funkcję pełni wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy, przysługujące pracownikowi przywróconemu do pracy. Zwrócił na to uwagę Sąd Okręgowy, niesłusznie jednak uznając, że prawo żądania wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy przez osobę przywróconą do pracy w każdej sytuacji wyklucza możliwość stwierdzenia, że spełnienie świadczenia przewidzianego w art. 13¹ ust. 1 ustawy pracownikowi przywróconemu do pracy czyni zadość zasadom współżycia społecznego. Wynagrodzenie za cały czas pozostawania bez pracy przysługuje bowiem tylko pracownikom chronionym przed rozwiązaniem stosunku pracy (art. 47 zdanie drugie k.p.), a w każdej innej sytuacji jest ono limitowane ustawowo, przysługując nie więcej niż za 2 miesiące, a gdy okres wypowiedzenia wynosił 3 miesiące – nie więcej niż za 1 miesiąc (art. 47 zdanie pierwsze k.p.). Dłuższy okres pozostawania bez pracy nie jest rekompensowany wynagrodzeniem, wobec czego w tym okresie pracownik pozbawiony jest i pracy i środków utrzymania. Trudno doszukać się racjonalnych argumentów na poparcie tezy, iż spełnienie przez pracodawcę świadczenia z art. 13¹ ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych pracownikowi następnie przywróconemu do pracy wyrokiem Sądu, w takim zakresie, jakiego nie rekompensuje wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy, nie czyni zadość zasadom współżycia społecznego, skoro służy zapewnieniu środków utrzymania osobie pozostającej bez pracy na skutek wadliwych czynności pracodawcy, któremu w takiej sytuacji można bez wątpliwości przypisać moralny obowiązek świadczenia. Odmienne stanowisko Sądu Okręgowego nie zasługuje zatem na aprobatę.

Mając to na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

/tp/